

nikdar dopustil ne bil, kar tudi pošteni Nemci hudo grajajo pri onih slepih čestilcih, kateri na pr. po Götheju, Grillparzerju itd. razglašajo nepotrebne pobirke!

Prešern ni bil preširen; pač pa so preširni, kateri — gerdeči nekdanje svoje učitelje — sedajni mladini (příšerně) pripoveduje in bodoči (bodeče) zapisujejo o mikavnih dogodkih in skrivnostnih zapletkah, o življenji polnem strasti in bojov, o kovarskih in osebnih njegovih, vzlasti duhovenskih sovražnikih, o slovstvenem Herostratu, o njegovem pijančevanju, nezakonskem ljubkovanju, o poslednjem duševnem opešanju itd.! — Oj taki lažnjivi preširnoslovci — „vsi pojte rakom žvižgat!“ —

„Vzemi zemlja, kar je tvojega; naj sprejme Kristus, kar je njegovega; mesó je iz zemlje; duh pak je od zgorej vdihnjen.“

Tako so molili o pogrebu Prešernovem; tako bodo molili, ako Bog da, o pogrebu mojem in tvojem, mili čitatelj! — Naj ima tedaj zemlja, kar je njenega; naj se ne izkopava več iz nje, kar je persténega. — Od zgorej je vdihnjen bil duh — pesniku; tje gori se ž njim povzdiguemo sami, tje gori slovénski učitelji z vzornim pesnikom kažimo svojim slovenskim učencam, in v tem blagovitem poslu vsakemu, kdor zna bolje, široko je polje. Iskreno vadimo svoje drage učence, da si iz njegovih „Poezij“ — iz krasnih cvetic — kakor marljive bučlice — nabirajo sladkega medú, ne pa — kakor ustudni pajki — hudega strupa, v vednem pa vérnem spominu, da lepi umetnji, torej tudi poeziji, geslo edino je pravo:

✱

✱ „Sursum corda!“ ✱

✱

Narava, vodnica učitelju.

(Dalje in konec.)

2. Poučevanje naj gleda na stališče, na katerem je učenec, in od tega naj vodi učenca brez presledkov in temeljito naprej. Da poslopje ne visi, mora se naj prej temelj prav uravnati; da bode pa učenje kaj koristilo prihodnjemu življenju, mora se učitelj ozirati, na kakem stališču je uže učenec. Ako tega ne ve, ni mu mogoče, primerno poučevati, saj ne ve, kaj učenec zna, in s čim in kako naj ga začne poučevati. Stališče učencevo je tedaj prvo, kar more učitelj poznati. Ni pa dosti, da učitelj le sploh ve, kako je izobražen učenec, še posebno in posamezno se mora o tem prepričati. To pa se zgodi, ako učenca s primernimi vprašanji peljemo do tje, da nam pove sam, kje da je? S tem spoznamo učencevo izobraženost, iz tega se pa tudi spozna spretnost učenikova.

Ako smo spoznali duševno obzorje pri učencu, začnimo tukaj poučevati brez presledkov. Narava, pravi Komenski, ne dela skokov, marveč postopa stopnjevaje. Razvija se počasi, polagoma, a gotovo. Izobrazbe prideva izobrazbam, da postane izdelek tak, kakoršen ima biti po svojem namenu. Isto tako se ima postopati pri poučevanju. Učitelj naj razdeli najprej učilno gradivo na pozamezne razdelke in skupine, kakor je primerno starosti in zmožnosti učencev, in potem naj pelje otroke po modro osnovanem načertu dotle, da se stvari nauče. To velja posebno v prvem poučevanju. Tukaj škoduje vsako prehitenje, vsako pretiranje, včasih toliko, da se ne da potem popraviti. Kdor misli, da je treba le derviti, le hiteti in dirjati naprej, in da s tem več opravi in več doseže, kakor z modrim in previdnim postopanjem, ta se zelo moti. „Polagoma a neprestano.“ Toliko je gotovo, marsikateri učitelj bi v svoji šoli več dosegel, ko bi delal mirno in neprestano v šoli na podlagi modro osnovanega načerta, nego da vse hoče nekako presiliti in prehiteti. A učitelj pa se ne sme tudi predolgo muditi pri kakem priučenju, posebno pa ne sme pripravljavnih vaj na dolgo in široko raztegniti, to bi otroke le dolgočasilo in jim jemalo veselje do učenja, le modra premišljenost daje veselje do napredovanja. (Tukaj gre posebno omeniti, da nekateri nazorni nauk v I. razredu na tedne in mesce raztegujejo, otroci se naveličajo, stariši godernjajo; vse poučevanje mora biti nazorno, ni treba, da bi si učitelj v to še posebnih vaj odbiral.)

Nauk brez presledkov je tudi temeljit. Pod to besedo razumemo, da se učilna tvarina primerno odbere in razklada v nepretergani versti; da se v stvar utopimo, zamislimo glede na izobrazenost učenca, in da ga v tem vadimo neprestano in vstrajno dotlej, da je stvar do dobrega priučena. Brez temeljitosti ni mogoče dobro poučevati, ona je pogoj, da učenci varno napredujejo. Temeljito pa poučuje učitelj, ki se vzlasti pri začetnih vajah pomudi in se na te večkrat povrača. Tako se položi varen temelj pouku, učenci se uče z veseljem, varno in spretno naprej stopajo. Učitelj tedaj modro in premišljeno ravna pri začetnih vajah, sredajih stopinj ne prezira, in kedar pride na kaj novega, rabi dovolj časa za priučenje. Na videz se sicer čas trati s tem, a donaša pa vendar obilo sadu.

Učitelj je duševni stavitelj. Kdor hoče napraviti terdno zidovje, mudi se naj delj časa pri temelju, posamezna nadstropja so potem hitro doveršena. Nasproti temeljitosti je po jedni strani pedantizem, po drugi pa poveršnost, plitvost in raztresenost. Pedant pri postranskih stvareh pozabi glavne, manj važne stvari so mu jednako važne; pedantu je oblika več, kakor stvar, kajti gleda le bolj na unanje, tak veleva reči iz glave učiti, ako tudi učenci zaderžaja ne razumó. Taki ljudje mislijo, da se učenje ravna po njih glavi, njih poučevanje je posebno jalovo kar

se tiče materialne strani pouka. Tako jalovo poučevanje je pri nas, ako kdo sili slovenske otroke učiti se iz glave nemških nauk, recimo realij, dokler nemškega jezika ne razumó. Dobro! naj se otroci uče na pamet nemških stavkov, a le takrat, ke dar bodo vedeli, kaj se uče. — Nauk, ki ne sega dosti globoko v otročji duh, je poveršen, otroci nimajo pravega pojma o stvari, ki se obravnava; stvar le nekoliko zagrabi jo, a je ne obderže. Poveršen učitelj le gleda na to, da napreduje, ker njegovo poučevanje ni temljito, otroci priučeno stvar prav tako hitro pozabijo, kakor so se je priučili. Dr. Mager pravi: Telesa ne redi to, kar se vžije, marveč, kar se prebavi; duha ne izobražuje to, kar se sprejme, marveč to, kar pojmi. Pri jedi tedaj le to koristi, kar se prebavi, ne glede toliko na to, koliko se povžije; pravo izobraženje tudi ni v tem, koliko si se učil, marveč kako si se tega naučil, koliko znaš naučeno uporabiti. — Načelo: „poučuj temeljito,“ lahko se tudi napačno umeva. Kakor Diesterweg pravi: ni treba pri stvari muditi se toliko časa, da učenec ničesa novega ne najde pri predmetu. Kdor bi se namreč pri številjenji toliko časa mudil pri soštevanji, dokler učenec soštevanja ne razume vsestranko, bi ravnal napačno. Tirja se, da se z učenci ne postopa dalje, dokler ne dobé moči, da se na prihodnjo stopinjo povzdignejo; od učencev se sme tirjati toliko, kolikor je razvit njih duh. Navadno se pri poučevanji mladine stvar ne da do dobrega obravnati, pravo duševno izobraževanje pa tirja, da se večkrat povračamo k bolj važnim predmetom. Kajti le tist, ki se večkrat bavi s težkimi predmeti, ki se v raznih časih in pri raznih stopinjah izobraževanja povrača k predmetu, ume ga poslednjič do dobrega. Načelo o „temeljitosti“ ki se napačno razumeva, je uže zapeljalo dosti učiteljev, da so predmete skoraj preveč razdrobili in razkosali na toliko in toliko vaj za nebodi ga treba.

To velja posebno o tako zvanih podrobnih učnih čertežih, ako se učitelju z nekako malenkostjo naprej piše koliko, kaj in kako mora poučevati, koliko mora oddelkov napraviti in če je potem šolski nadzornik kak pedant, ki stvari sam ne razume do dobrega, a se toliko bolj strogo derži čerke in svojega mnjenja, potem postane situacija učitelju neznosna. Učitelj mora v šoli nekako prostost imeti, da se po svoje giblje, šola je živ organizem, in nauk se mora ravnati po otrocih, a ne narobe.

3. Nauk naj bode nazoren, to pravilo se razvija dalje iz načela: nauk naj bode naravi primerjen. V začetnih šolah je zelo važen, in še le Pestaloci ga je postavil na pravo mesto, on tudi sam pravi, da vse to, kar je on storil za ljudsko poučevanje, obstoji v tem, ka je povzdignil nazor za podlago vsega spoznanja in za verhovno načelo pri pouku, nasledovali so ga v tem vsi, katerih častno omeni pedagogika. Da kaj spoznamo, je treba to čutiti (fühlen), t. j. s čuti zapaziti, in to počutje zbuja v duši čutstvo ali občutljeje (Empfindungen), ti postanejo

nazor, in razum nareja iz njih pojmove in predočbe. — Tako so se zgodile naj koristnejše in največje znajdbe: recimo najdba stekla, para i. t. d. Newton je videl, da prižgani svečniki ne morejo priti k miru; tako se tedaj razvija razum. Kako je otroku nazor potreben, imamo v Jos. Heinrich Lesebuch, II. Theil, prav živ izgled v vaji: „Wie der Bauernknabe die Stadt beschreibt.“ Šolsko poučevanje se mora opirati na nazor; sicer je lupina brez jedra, je bučeč bron, je sopar, ki ga veter razpiha. Pravo poučevanje predstavlja, kjer le moči, otrokom stvari, da jih čutijo in potem o njih rzsodé. Od stvari prestopa k znamenju, od znamenja k pojmu, od prikazni k postavi. To pravilo je podlaga vsemu pravemu učenju in priučanju. Kar otroci niso čutili, tega se tudi stalno niso naučili, da večkrat tudi ne verjamó. Nazor pa ni le to, kar oko vidi, marveč tudi, kar uho sliši; to posebno velja o branji in pripovedovanji, tega ne nadomestuje popolnoma nobeno sredstvo. Nazor je pa tudi vse, kar se s čuti zapazi, pri slepem nadomestuje vid — čut tipanja. Pervi, ki je kazal na korist nazora, je bil zopet Komenski. On pravi: „Otrokom naj se ne predlaga pred oči le senca stvari, marveč stvar sama, ki upliva na domišljijo. Nauk naj se začinja z nazorovanjem stvari, a ne z besednim razlaganjem. Iz tacega nazora razvija se določno znamnje.“ „Zakaj bi se ne začenjalo rajši podučevati z razkladanjem stvari, nego z razlaganjem v besedi?“ — Človek občuti, potem poželi, vidi, potem spoznava. Mislimo pa tudi pri odgoji na znani izrek: kar človek ne pozna, tega tudi ne želi. Beseda gine, zgled pa rine. Ogle davši si naravo, naučil se je človek umotvorov; slikarji, ki hočejo doveršiti svoje študije, gredo na Laško, da vidijo tam izdelke mojstrov, po katerih se izobražujejo. Glejmo tukaj vesoljno gojiteljico, katoliško cerkev, kako nam ona poočituje in predstavlja cerkveno leto in njegove praznike ne le z razlaganjem, marveč s poočitovanjem. Mislimo tukaj na žalost velicega tedna, pa na veselo vstajenje Zveličarja; veseli prazniki: velika noč, binkošti spadajo na vesele letne čase; resnobni prazniki: vsi sveti, vernih duš dan na jesenski čas; barva cerkvenih oblačil, vsi obredi serce in um vpeljejo v spomin dneva, ki se obhaja. Ako hočemo buditi patriotično čuvstvo, mora biti v vsaki šoli cesarjeva podoba, da se pa zbuja verski čut, bi imela imeti vsaka šola podobo križanega Zveličarja. Kakor se tu upliva posebno na serce in voljo, tako se ima pri vednosti uplivati na um in spoznanje. — In v istini, kaj bi koristil prirodznanski pouk, ko bi se tega, česar se učimo, ne ogledali v naravi ali vsaj iz dobrih slik, kaj bi bilo zemljepisje brez zemljevidov, ali prirodoslovje brez poskušanj. Naše šolske knjige, berila in računice so po načelu nazora osnovane, poprej izgled, potem pravilo; tako je tudi letos razpravljaj profesor Lavtar v „Učit. Tov.“ prirodoslovje, on pravi namreč: navadno se začinja poučevanje v prirodoslovji z glavnimi lastnosti teles; to ni prava

pot, otrok mora poprej poznati stvar, potem naj se mu pripoveduje, kaka je, prvo je nazor, potem pravilo. Nekateri svetujejo za nazorni nauk posebne ure, cele tedne se otrokom razkladajo vsakdanje stvari, vsaka stvar se jim na drobno razklada, in to imenujejo potem nazorni nauk. Vprašamo pa, kaj posebnega se nauči otrok, ako mu pravimo: hiša je lesena ali zidana, ako ni nikoli vidil, kako se hiša dela, kako se opeka pripravlja. Sicer ne grajamo tega, kar ni graje vredno, a svet se zaganja iz kota v kot, iz skrajnosti do skrajnosti. Nekdaj so tirjali, naj spomin dela za vse druge duševne moči, sedaj pa nekteri mislijo: otroku se ni treba kaj iz glave učiti. Deržimo se srednje poti, naše poučevanje naj bode nazorno, da otroci lože stvar razumó in jo bolje pomnijo.

4. Poučevanje naj bode elementarno. To pravilo izvira iz nazora in iz primerjave z naravo. Kar je nazornega in konkretnega, je zmirom nam bližnje, abstraktno pa nam je dalje, tako mora nazorno poučevanje izhajati iz bližnjega in prehajati na dalnje, iz hiše k prebivališču, okolici, k okraju, od tod k ožji in širji domovini; tako da otrok sliši tudi od drugih svetov, kakor le od zemlje, ki mu je namenjena za bivališče. Pri tem pravilu pa ne mislimo le na stvari, ki so po času in prostoru nam oddaljeni. Ker je jednotero ali jednostavno navadno lože od sestavljenega, naj se priuči najprej prvo. To velja vsaj od unanjih vidnih stvari. Naj važnejše elementarno pravilo pa je: Postopaj od znanega k neznanemu. — Ako je sestavljeno, samo po sebi uže težavneje, vendar le znano, naj se obdelava poprej, kakor jednostavno, ki pa je neznan. Nasproti elementarni vednosti je pa znanstvena. Ta začenja z izreki naj bolj splošnimi, zvezuje te v sistemo in od tod izvaja posebno in posamezno. Vednosti, tukaj pridobljene, navadno segajo nad namene ljudske šole. V ljudski šoli začenja se s posameznim, pristopa potem k splošnemu, a v taki meri in v takem obsegu, kakor potrebujejo učenci ljudske šole. Le tako poučevanje se sme imenovati elementarno, ki se ozira na duševne zmožnosti, ki se še le razvijajo, a si prizadeva pokrepati in poživiti jih.

Dopisi in novice.

Iz seje c. k. dež. šol. sveta dnó 25. novembra t. l.

O prošnji za predplače ljudskim učiteljem je bil odposlan nasvet kranjskemu deželnemu odboru. — Nasvetovano je bilo kranjskemu dež. odboru, da se ima dati pripomoč (subvencija) za nekatere šolske zgrade, in brezobrestno posojilo šolski občini.

Prošnje za oproščenje šolnine na vadnici, m. in ž. učiteljišču in na gimnaziji v Rudolfovem, so bile razrešene.

O nasvetu ravnateljstva srednje šole se ima poročati na višje mesto.